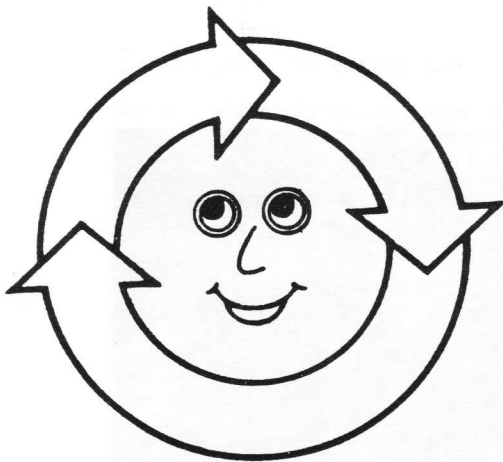

LYT OG SKRIV
OM GAMLES LIV

SÆRNUMMER AF
NYHEDSBREV FRA
F U A M

SEPTEMBER 1984

Dette nummer af Nyhedsbrevet fra FUAM er helliget Grethe Ebbesen og Axel Hansen fra Helsingør, der gennem mange år har fungeret som FUAM-gruppe. Der er lavet et fremragende og enestående arbejde som på mange punkter lever op til FUAM's målsætning. Vi havde lovet det færdigt for længe siden, men nu er det her altså. Jeg håber meget at dette nummer må bidrage til at sætte andre igang med et tilsvarende arbejde andre steder.

Grethe Ebbesen stiller sig meget gerne til rådighed med alle yderligere oplysninger. Hendes adresse er:

Grethe Ebbesen
Hellebo Parkvej 92
3000 Helsingør
tlf 02 - 10 24 70, bedst fra 17-18

Redaktør af dette nummer: Knud Ramian

LYT OG SKRIV OM GAMLES LIV

Om en samfundsopgave, der er vigtig og bærer lønnen i sig selv, for dem, der kan afse tid dertil.

Grethe Ebbesen og Axel Hansen har arbejdet med at samle "Erindringsbilleder i en del år. Erindringsbøger udgives af statsministre, forfattere og andre af offentlighedens penneførere. Erindringslitteraturen er noget af den mest læste litteratur.

Grethe og Axel er eksperter i at skabe livshistorier sammen med mennesker, som man ikke forventer skriver erindringsbøger. Både deres arbejdsform og deres resultater er spændende. Det synes at lykkes for dem, at lave noget, som er betydningsfuldt for den ældre selv og givende for dem, der hjælper til med at lave det. Resultatet: "Erindringsbillederne har uvurderlig lokalhistorisk værdi, er vigtige for familie, børnebørn og oldebørn, og er af stor interesse for almindelige læsere og tit et enestående undervisningsmateriale.

FUAM (Foreningen til Udvikling af Alderdommens Muligheder støtter deres arbejde og ønsker med dette særnummer, at øge kendsskabet til Grethe Ebbesen og Axel Hansens arbejde. Vi håber, at det må inspirere andre til også at gå igang.

Begyndelsen i Dolomitterne

Det hele startede med, at Grethe på en busrejse til Dolomitterne faldt i snak med Axel, som hun var kommet til at sidde ved siden af. Grethe syntes, at Axel havde en meget spændende livshistorie. Som den iværksætter hun er, fik hun Axel igang med at skrive sine erindringer ned. De hjalp hinanden, og det var i dette arbejde, metoden begyndte at udvikle sig.

Samarbejdet resulterede i bogen "Gennem livets skole i kedeldragt og kjole" (Dixit, 1979). Det er simpelthen spændende læsning, der oprindeligt kun var tænkt som gave til børn og børnebørn. Den har senere vist sig, at kunne bruges i mange sammenhænge.

Siden denne bog udkom i 1979 har de begge ihærdigt forsøgt at inspirere ældre og yngre til at samarbejde omkring alle de uvurderlige erindringsbilleder, der gemmer sig hos de gamle.

7 bind erindringer på 3 år

Grethe, der har været dansklærer, skolebibliotekar og pædagogisk konsulent er en typisk iværksætter. Altid har hun haft projektet og ideer kørende og har samtidig været i stand til at gennemføre, hvad hun satte sig for. Når dette nummer handler om arbejdet med "Erindringsbilleder" er det kun et lille hjørne af hendes mange gøremål som pensionist, trods svigtende helbred. Hun støtter unge arbejdsløse, kommer med ideer til Panda-klubberne, inspirerer den lokale mødrehjælpsgruppe osv.osv.

I dag udgår aktiviteten fra Hellebo Parkvej 92 i Helsingør, hvor hun har etableret et fast samarbejde med museumsinspektør Kenno Pedersen fra Helsingør By's museer. Dette samarbejde har sat ekstra gang i indsamlingen af erindringer, og indtil nu er det blevet til ikke mindre end 7 levnedsbeskrivelser på 3 år.

Erindringerne er oftest maskinskrevne hefter på 60-100 sider, illustrerede med fotos fra de gamles egne uvurderlige "arkiver". (På midtersiderne kan ses et par sider fra Astrid Høybyes erindringsbog). De er opbygget så forskellige livsperioder behandles hver for sig. Bøgerne er meget præget af "oplevelser og fortællinger". Det lykkes i høj grad, at få den enkeltes personlige fortællestil frem i bøgerne. Dette er altså med til at gøre stoffet levende og læsevenligt. Disse hefter kan fotokopieres. Erfaringerne viser, at der er stor efterspørgsel efter dem. Med fortællernes tilladelse afleveres eksemplarer til lokalhistoriske samlinger, familie, tidligere arbejdspladser, eller de kan anvendes til undervisningsbrug mv.

Vi husker i billeder

Metoden til at få skrevet en erindringsbog blev som nævnt udviklet i forbindelse med skrivningen af Axels bog.

Axel skriver selv i en artikel i Samvirke følgende: "Når man har levet et langt liv, har man oplevet en masse og taler gerne derom. Men hvem har tid til at høre efter i dag? Et klogt menneske (GE) sagde derfor til mig: Kan du ikke fortælle for dine børn og børnebørn, så skriv til dem. Jeg fandt først tanken umulig. Men resultatet blev en bog. Faktisk har jeg selv skrevet bogen, selvom det ikke er så ligetil for menigmand at begynde at lege forfatter. Der må hjælp til. Hukommelsen hos os gamle har ikke altid rede på den kronologiske orden på tingene, og mange erindringsbilleder dukker først op, når man får chance for at fortælle løs til en, der giver sig tid til at lytte.

Når der åbnes for kildevældet

Her er en båndoptager en uvurderlig hjælp, hvis man lader den optage de mange afslappede samtaler, som simpelthen er nødvendige for at få minderne frem. Et spørgsmål om et eller andet afføder nemt svar på flere ting. Når først der er åbnet for det kildevæld af minder man har, vælter de frem i broget forvirring. Glæden ved at fortælle løs, gør det hele så levende for en, at det er som at opleve det påny. Når båndoptageren senere genfortæller det hele, må jeg naturligvis til at sortere noget fra. Det klarede jeg alene. Time efter time sad jeg og lyttede til min egen stemme på båndene, mens jeg på en lånt skrivemaskine med een finger skrev 118 korte erindringsbilleder ned på små sedler. Når jeg læser bogen igennem føler jeg virkelig, at det er min egen formulering helt igennem, også de steder, hvor andre (GE) har hjulpet med at kæde de enkelte billeder sammen til en helhed.

EN BEGEJSTRET FORTÆLLER

Vi har talt med en af dem, der sammen med Grethe Ebbesen har fået skrevet sine erindringer: Det er den snart 88-årige Astrid Høybye.

Et varmt venskab.

Hvordan var det at arbejde sammen med Grethe Ebbesen og Axel Hansen?

Det har været en stor oplevelse for mig. Jeg fylder snart 88 år og føler mig isoleret, da jeg har meget svært ved at gå. Færdes aldrig alene, men bliver hentet og bragt til Dagcentret "Hamlet" 2 dage om ugen, når jeg har kræfter til det. Det hjælper lidt på ensomheden.

Fru Ebbesen er storartet at arbejde sammen med. Vi har fået et varmt venskab, som holder også nu, efter at vi er færdige med at skrive.

Det er utroligt, hvad man kan huske, lige fra man var 5-6 år, når først man bliver sat igang. Den ene ting trækker andre minder frem, som så nu er blevet nedskrevet fra alle de mange år.

Erindringer fra skoletiden

Grethe Ebbesen har rost mig, og museumsinspektør Kenno Pedersen har jeg også fået opmærksomheder fra og et par breve. Jeg skrev en selvstændig artikel om skolen, jeg gik i som barn. Den blev sat sammen med en fra en anden af Grethe Ebbesens ældre venner. (Sv. Bruun). Ved den årlige sammenkomst, hvor en del gamle elever fra Helsingør Borgerskole samles til hyggeligt samvær, dukkede Kenno Pedersen op og bad om hjælp til at få nogle oplysninger om skolen fra den første del af dette århundrede.

Da der ikke var nogen, der rigtig ville have med det at gøre, fik fru Ebbesen puffet os to igang med at udvide og indsende det afsnit, vi havde om vores fælles skole, han om drengeskolen og jeg om pigernes afdeling. På brevene forstod vi, at den samlede artikel fik en positiv modtagelse

Glæde af arbejdet.

Jeg har haft meget, meget glæde af arbejdet. Jeg ville ønske, at mange ældre ville gøre det samme. Der er jo masser af mennesker, der har haft meget større oplevelser, end dem jeg har haft. Så længe mine hænder ville lystre, skrev jeg minderne ned på små sedler til Grethe Ebbesen. Jeg kunne bedre samle mig om det, når jeg sad alene med mine tanker.

Som jeg nævnte før, kommer jeg på Dagcentret "Hamlet". Der sidder mange og fortæller og fortæller. Der er nogle, der har haft store oplevelser. Jeg tænker tit: "Hvor kunne du dog sidde og skrive noget, andre ville få glæde af." Men de gør det bare ikke. Opfordrer man dem til det, siger de: "Nej, det kan jeg ikke." Men de kan godt sidde og fortælle en hel masse. Så er det, jeg tænker: Ja, her skulle lige være een med en båndoptager.

EN LYKKELIG BARNDOM.

Astrid Høybye fortæller:

Da jeg meldte min ankomst til denne verden, måtte min far, der var lokomotivfører, låne en dræsin (en troljevogn) og køre ad skinnerne til Skive for at hente jordmoderen. Det har sikkert været et kosteligt syn at se madammen placeret på et sådant køretøj. En ret så usædvanlig transport.

Eksempel fra Astrid Høybyes bog

Til efterkommerne.

Hvorfor mener De, at det er vigtigt, at de ældre får nedskrevet deres historie?

Det er til vores efterkommere. De kender ikke de forhold, vi andre måtte nøjes med, og det arbejde vi havde uden nutidens mange hjælpemidler. Det kender de slet ikke noget til. Jeg ser jo, hvordan mine børnebørn siger: "Jamen, Mormor, det har du da aldrig fortalt før". Og det er rigtigt nok. Hvordan skulle der være blevet ro eller til det? Men nu har jeg altså nedskrevet det. Er det rart at have det nedskrevet?

Ja! Selvfølgelig har jeg været meget kritisk og haft mindreværdsfølelse, men det fik Grethe Ebbesen hurtigt pillet ud af mig. Hun sagde: " Hvis det ikke var af nogen værdi, tror du så, jeg ville sidde her i min fritid og arbejde med dig i 1 ½ år?

Det har i hvert fald været en dejlig tid for mig. Og det ville det blive for mange, som tænker: Nu kommer lørdag og søndag. Hvad skal jeg tage mig til? De dage er det de færreste, der ser hjemmehjælper og sygeplejerske, og dagcentrene er lukkede. Netop de dage, har det været en glæde for mig i ro og fred at kunne sidde og skrive mine små sedler, og senere se, at det skrevne er blevet accepteret.

EN HJEMMESYGEPLEJERSKES VURDERING

Allerede ved indflytningen til Helsingør havde Grethe Ebbesen planer om at erindringsskrivningen burde udnyttes i arbejdet med ældre mennesker. Hun startede med at drøfte det igennem med sine hjemmesygeplejersker. Den ældste af sygeplejerskerne Anna Christiansen blev straks grebet af ideen og begyndte at opfordre til, at der blev gjort noget ved det. Grethe Ebbesen blev indbudt til at holde et foredrag på hjemmesygeplejerskens kontor, hvor der også var tilsynsførende ved hjemmehjælpen til stede. Distriktssygeplejerske Hanna Skov gik herefter ind i samarbejdet med Grethe Ebbesen og vi har bedt hende fortælle om det:

" Da Grethe bad mig om et samarbejde kunne jeg ikke sådan lige på stående fod se det for mig. Men det kom jeg sandelig til. Jeg var lidt skeptisk i starten. Jeg syntes dem, jeg kørte hos var for dårlige. Der skal jo kunne være en dialog. Men som tiden gik lagde jeg mærke til de, der havde et stort behov, og som jeg mente det kunne lade sig gøre hos. Jeg har jo ikke så meget tid at bruge hos hver enkelt patient. Der var simpelthen behov, jeg slet ikke kunne nå hos nogen. Men hvis jeg spurgte de mennesker, om de ville have besøg af Grethe, så ville de som regel ikke. De ville helst klare deres problemer selv. Men Grethe havde nogle ideer om, at hun selv kunne anmode. Hun skrev til dem og så var hun pludselig inderlig velkommen... Så drejede det sig jo ikke længere om deres problemer, nu skulle de jo hjælpe Grethe med noget.

Så må jeg sandelig sige det tog fart. Hun begyndte at besøge dem een gang om ugen. Begyndte at optage deres minder på bånd. Det førte så en masse andet med sig. Specielt for een må jeg sige, at det har reddet hans alderdom. Vi troede ikke, han havde klaret at komme ovv

over sin kones død. Han blev så begejstret over samarbejdet med Grethe og Axel.

Jeg kan meget anbefale det, men det står og falder med personen. Grethe har nogle evner, som gør at det bliver godt. Hun vil jo gerne have det til at brede sig som ringe i vandet, men det er meget afhængig af personen. om det bliver godt. Hun har den evne til at få det frem, som skal frem. Ikke for personligt og ikke for lidt. Hun er så punktlig og grundig. Det bliver nærmest som et tidsbillede. Det er det, der er det interessante.

Utroligt hvad der sker

Hvad betyder det for gamle mennesker, at fortælle om deres liv på den måde?

Det betyder meget. Virkelig meget. Jeg tror, de ser nogle ting, de aldrig selv har tænkt over. Det betyder også meget for børnene og børnebørnene. Det knytter dem sammen. Det runder af på en eller anden måde. Det får dem også til at gå videre. Hun har en speciel evne til at få fat på deres særpræg og støtter dem i det.

Helsingør Bymuseum beder atter borgerne om støtte

Helsingør Bymuseum har med stort udbytte ved flere lejligheder anmodet borgerne i Helsingør Kommune om hjælp til løsning af en række opgaver. Nu retter man igen en henvendelse gennem Amtsavisen. Det drejer sig om oplysninger til et projekt, der hedder 'Arbejderlivet i Helsingør 1890-1950'. De skal bruges til museets kommende årbog, der naturligvis handler om Helsingør Skibsværft, der i 1982 fylder 100 år, siger byarkivar Kenno Pedersen.

Gennem mere end 400 år ernærede Helsingørs indbyggere sig ved handelen med skibene, som ankrede op på reden for at klare Øresundstolden, siger Kenno Pedersen videre.

uddannelse og læretid, løn og arbejdsforhold, arbejdets organisering og art, arbejdskonflikter, samarbejde m.v. men også om barndommen, familien og fritiden. Endelig håber vi også på at få erindringen fra de hjemmegående husmødre, så vi også kan få en beskrivelse af, hvorledes deres tilværelse formede sig. Beretningerne kan eventuelt skrives ved hjælp af en ide- og huskeliste, vi har udarbejdet på bymuseet.

Bymuseet håber på at kunne trykke nogle af beretningerne i sine årbøger, men i øvrigt vil de indgå i museets arkiv på lige fod med andet værdifuldt kildemateriale. Arbejderlivet kan imidlertid beskrives på flere måder, og derfor vil vi også gerne ind-

Fortæl om din tid som lærling eller ungarbejder. Hvad du tjente, og hvordan du fik lærepladsen eller arbejdet. Fortæl om dine forskellige arbejdspladser, hvordan en arbejdsdag forløb, hvilket arbejde du havde og om hvor mange og hvor lange pauser der var.

Hvordan var forholdene på virksomheden, sammenholdet mellem de ansatte og forholdet til de overordnede. Skete der nogen arbejdsulykker. Fortæl om arbejdskonflikter og usædvanlige begivenheder og oplevelser på arbejdspladsen.

Har du arbejdsledighedsperiodes og hvordan klarede du dem økonomisk. Var du medlem af en fagforening. Hvornår

KLIP FRA ARTIKLEN, DER STARTEDE SAMARBEJDET MED MUSEET

Kan det mærkes at de arbejder på denne måde?

Ja, meget! F.eks. den mand jeg talte om. Han havde meget svært ved at udtrykke sig. Det er utroligt, hvad Grethe har fået ud af ham. Han er blevet meget mere udadvendt. Han kan tale om sin kone og om sin fortid på en god måde. Han holder ud og hænger ved. Hans sygdom har ikke spøgt særlig meget, hvad man ellers skulle forvente.

Han giver udtryk for, hvor dejligt det er at kende dem. Han er blevet meget mere veltalende - ja alt godt synes jeg. Men det står og falder med Grethes person. Axel synes det samme, men Grethe hævder, at der findes personer, der kan gøre det samme. Jeg tror ikke, der er ret mange.

Lykkes det altid? Nej, det gør det ikke, men det finder vi hurtigt ud af, og så holder vi op. Egnshistorien er måske også kun en biting. Grethe tager jo det hele med. Hun tager også børnene med. Ringer til dem, hvis der er nogle problemer. Får fat i mig, hvis der er noget jeg har overset. Giver et praj her og der, hvor det er nødt. Kan de gamle ikke selv klare en aftale med læge, tandlæge, eller hvis der er noget de har overset - så er Grethe der. Hvis der er en der skal tages specielle hensyn til til hos f.eks. tandlægen, så ringer Grethe tandlægen op og giver oplysningen. Sådan er Grethe. Jamen, kan det læres? Det kan det vel, men det kræver erfaring. Nu har jeg været hjemmesygeplejerske i syv år og jeg har meget at lære endnu - også af Grethe. Hun har givet mig mange ideer.

Museumsinspektør:

"DET ER ET FORTRÆFFELIGT STYKKE ARBEJDE!"

For at få et indtryk af Grethe og Axels arbejde set med historikeres øjne kontaktede vi museumsinspektør Kenno Pedersen fra Helsingør Kommunes Museer. Han har som tidligere nævnt været med i samarbejdet.

"Arbejderlivet i Helsingør"

Hvordan kom du i forbindelse med Grethe Ebbesen?

-Jeg lavede et opråb i avisen. Vi lavede et projekt, der hed "De nye tider. Arbejderlivet i Helsingør 1882-1982" I den forbindelse ringede Grethe Ebbesen og fortalte, at hun havde lavet noget, der tenderede i den retning og spurgte om ikke vi kunne lave et samarbejde. Så mødtes vi. Jeg havde nogle problemer med at komme i kontakt med de ældre mennesker. Der er jo generationsforskellene. Jeg er kun i midten af trediverne. Jeg mente Grethe havde en mulighed for at komme tættere ind på livet af en gruppe, der sad med viden, som jeg havde svært ved at samle op p.gr.a. tidsnød. Museumsfolk har jo altid brug for mennesker, der vil være med til at arbejde i "marken".

Var du med på ideen fra starten?

Ja! efter at vi havde snakket sammen og koordineret arbejdet, så vi kunne tillade Grethe at bruge vores navn. Men der er jo ikke nogen problemer, for det arbejde de laver er jo fortræffeligt.

Det er vigtigt, når man laver lokalhistorie, at man ikke bare samler oplysninger ind på må og få. Det er vigtigt, at vide hvad der er, man er ude efter. Når jeg selv er ude, har jeg en række spørgsmål, som jeg på forhånd ved, det er vigtigt at få belyst. Den samme liste har Grethe og Axel. På den måde er arbejdet koordineret. Det er vigtigt at denne koordination med museumsfolk eller lokalhistorikere finder sted.

Jeg har fået herlige beretninger ind

De laver både lokalhistorie og socialt arbejde. De støtter de mennesker, de snakker med. De mennesker får et fornyet liv.

Hvad er forskellen på det Grethe og Axel laver og almindeligt lokalhistorisk arbejde?

- Forskellen er bl.a. at de renskriver og redigerer stoffet de får med båndoptageren og forelægger det til godkendelse for de ældre mennesker. Ældre mennesker kan jo af og til have svært ved at holde en tankegang i længere tid. Pludselig bliver der rippet op i minder og erindringer, og så fordyber de sig i noget helt andet.

Hvad betyder det at vende tilbage med stoffet?

Det betyder kollosalt meget. Når man vender tilbage har de fået tid til at tænke. Det sætter ting igang i deres sind og deres erindringer. De bliver også mere og mere trygge. De kan se, hvad det ender med. I starten giver ældre kun lige de nødvendige oplysninger. Efter

Efter en periode, kan man komme ind til mennesket og så kan man få de virkelig gode oplysninger. Det er der, jeg synes Grethe og Axel er bedst. De kan få mennesker til at åbne sig på en anden måde, end man måske kan som museumsmand. Jeg har fået nogle herlige beretninger ind.

Grethe og Axel viser meget stor respekt for de ældre og giver dem gennem bøgerne en enestående kvittering? Kan de ikke knibe for lokalhistorikere at huske det?

Jo! Det kan godt være noget af et problem. Det er noget vi har lagt rimelig stor vægt på her på museet. Det er vigtigt, at de gamle er med ved presentationen i forhold til offentligheden, at de kan komme her ned og få en kop kaffe og en sludder. De skal ikke opleve, at når jeg går med båndoptageren - ja, så var der ikke mere. Jeg har selv fortsat kontakt med stort set alle, jeg har interviewet eller fået beretninger fra.

Hvordan er interessen for lokalhistorie?

- Den er kolosal. Jeg tror det skyldes, at de fleste mennesker søger en eller anden form for identitet - ikke mindst i lokalsamfundet. Det er iøvrigt specielt tilflyttere der er interesserede. Der er en levende interesse for at vide: "Hvad kom det her af? Altså et forsøg på at finde en eller anden historisk identitet.

Ikke en opgave alle kan klare

Nogle mener, at arbejdet med erindringsbillederne står og falder med Grethe Ebbesens person. Selv mener Grethe, at mange flere burde og kunne gå igang. Hvad er din mening?

- Det er nok til dels rigtigt, at meget afhænger af Grethe. Hun er en arbejdsknag, har gå-på-mod og går i folk med træsko på. Det sker da selvfølgelig også noget andre steder. Her er der den menneskelige dimension, jeg nævnte før. Hun sætter disse mennesker i sving og følger det op gang på gang. Hun er et godt menneske og har en personlig udstråling, der tiltaler de ældre mennesker. Det tror jeg ikke, hvem som helst kan komme og overtage. Det tror jeg simpelthen ikke på. Det kan vel gøres, men det er spørgsmål om det kan gøres ligeså godt. Det skal der arbejdes på, og det ved jeg da også at hun prøver på f.eks. ved at få stablet en gruppe på benene. Mener du, det er en god ide, at gå igang som Grethe og Axel?

Ja, Absolut! Museerne har ikke muligheder for at samle de mennesker op og få deres beretninger som Grethe gør. Det vil sige, at stoffet går tabt.

IKKE ALENE MUSEUMSSTOF!

Anvendelse af "erindringsbilleder i skolen
Mange steder har Grethe slået til lyd for anvendelse af de ældres livshistorier og erfaringer. Hun har også mange ideer til, hvordan det kan gøres. (se heftet "Mig og min omverden " og lydbogen." Hvis det nu var mig? Bd.3")

Axel Hansens bog er blevet anvendt i lo.kl. af overlærer Inga Bentzen, der skriver om arbejdet: "Vi har anvendt bogen i dansk i tilknytning til problematikken "Om at blive ældre i dagens Danmark". Eleverne har haft en stor sammenlignende opgave, og til dette formål har bogen været særdeles velegnet. Den er letlæselig og indholdet er levende og afvekslende fortalt. Der er rige muligheder for sammenligninger før/nu. Og alt er belyst på en humoristisk måde, der fanger eleverne. Hertil kommer diskussionerne, som ofte bevirker, at forældre og bedsteforældre inddrages i debatten. Bogen virker aktiviserende også i hjemmene. En af eleverne kom således med et bånd, hvorpå hans bedstefar fortalte om forholdene i Lyngby i "Gamle dage". Bogen sætter tanker i gang, som i høj grad virker aktiviserende, som de kommer til udtryk i elevbesvarelserne."

Advarsel til lærerne

Der er også gjort erfaringer med at lade skoleelever selv samle erindringsbilleder hos de ældre. Det er meget blandede erfaringer. Det er ikke så simpelt som det kunne lyde. Grethe lægger vægt på at behandle de ældres erfaringer loyalt og autentisk. Det er vigtigt at etablere samarbejde med de ældre, så begge parter får udbytte af kontakten. Det er ikke alle, der husker, at indsamling af livserfaringer er noget andet en at plukke blomster på en grøftekant. Lærere kan derfor have meget fornøjelse af at stifte bekendtskab med Grethe og Axels arbejde inden de selv går igang med eleverne.

Erindringsbilleder på arbejdspladsen

For de ældre har arbejdet været af stor betydning, og der er mange erindringsbilleder fra arbejdspladserne. Arbejdslivet er også lokalhistorie og kendskab til arbejdslivet før i tiden viser sig at have stor interesse for såvel virksomhederne selv som deres ansatte.

Axel Hansen arbejdede 40 år på Dansk Sojakagefabrik. Efter at have skrevet sine erindringer brugte han dem som udgangspunkt for sin deltagelse i debatten om klorfabrikationen på Bryggen.

I Helsingør cirkulerer Sv. Bruuns erindringer fra Helsingør Post rundt mellem medarbejderne. På samme måde har nogle yngre medarbejdere fra scenearbejdet bedt om at måtte købe en kopi af hans bog nr. 2: "47 år som belysningsmester ved Helsingør Sommerteater 1919-1966.

Der er mange facetter i Grethe Ebbesens og Axel Hansens arbejde. Der bliver slået mange fluer med eet smæk. I det følgende forsøger jeg at trække nogle forhold ud som er særligt lærerige for de der lader sig inspirere af deres arbejde.

Lysten til at fortælle

Det grundlæggende er stadig, at de ældre får lov til at fortælle løs. Erindringsbillederne får lov til at komme i den rækkefølge og den strøm, de naturligt udgør.

Opsamlingsmetoden tilpasses den enkelte. I nogle tilfælde bruges båndoptager, i andre tilfælde små nedskrevne sedler eller stik-ord og formuleringer nedskrevet under samtalerne.

Først bagefter ordnes tingene og sættes på plads i afsnit og kronologisk rækkefølge. Hvor Axel selv skrev meget på maskine er det redaktionelle i dag overtaget af Grethe og Axel.

Senere i heftet giver Grethe Ebbesen mere detaljerede råd til dem, der forhåbentligt får lyst til at gå igang.

Eksperter i amatørarbejde

De "fine" erindringsbøger i store oplag er tit forbeholdt mennesker med skrivefærdigheder ude over det almindelige og med liv bag sig, der sikrer et salg af i det mindste første oplag. På den anden side er lokalhistoriske afhandlinger ofte videnskabelige arbejder, der forudsætter omfattende viden og uddannelse og som ikke læses af hvem som helst.

Grethe og Axel har fundet en form for evnedsbeskrivelser: "Erindringsbillederne", som er specielt velegnede for mennesker, der hverken skriver erindringer eller afhandlinger, men som alligevel har en historie, der kan fortælles.

Det er et arbejde, der kan gennemføres af almindelige mennesker, der vil afsætte tid til at arbejde med papir, blyant, båndoptager og en skrivemaskine. Det skulle være et eksempel som tusinder af mennesker ville kunne bruge.

LYKKELIG OG TILFREDS MED LIVETS INDHOLD

De ældres udbytte af deres arbejde er specielt interessant.

Axel skriver om arbejdet med sin egen bog: Jeg har altid syntes, at mit liv har været temmelig indholdsløst og ligeegyldigt ja, nærmest omsonst. Alligevel slutter han sin bog sådan: Om det er en arv eller min store nysgerrighed, der aldrig har ladet mig i ro, ved jeg ikke. Men jeg er taknemmelig for at kunne sige, at min pensionisttid er blevet den lykkeligste periode i den retning, fordi jeg nu endelig kan dyrke min store hobby, der giver mit liv et indhold, man kan leve ene med uden at være ensom. Mit liv fornemmes som en lang arbejdsdag, hvor jeg altid var bagefter og aldrig tilfreds, men hvor jeg nu ved fyraftenstid endelig

føler mig lykkelig og tilfreds med det indhold mit liv fik.....

Livserfaringeres psykologi

Axels synspunkter får opbakning af de nyeste forskningsresultater inden for ældrepsykologien.

Det har været almindeligt, at se gamle menneskers optagethed af fortiden, som begyndelsen til "at gå i barndom", men dette synes ikke at være tilfældet, tværtimod.

I de senere år er psykologerne blevet mere og mere interesserede i, hvad fortiden egentlig betyder for gamle mennesker. Det er rigtigt, at der med alderen kommer en stigende optagethed af fortiden. Det er en tendens. Det betyder ikke, at det nødvendigvis er tilfældet for alle, og der kan være mange grunde til den udvikling.

Mennesker i alle aldre, der udsættes for forandringer i livet kan være tilbøjelige til at se tilbage. Netop alderdommen kan være en livsperiode med store forandringer, hvor det at se tilbage kan hjælpe den enkelte til at bevare sin selvopfattelse - eller med et moderne ord sin identitet. Der kan således være hvile og ro i ens historie - den forandrer sig jo ikke. Gjort er gjort og sket er sket.

De fleste undersøgelser tyder faktisk på, at mennesker, der bruger tid og energi på at beskæftige sig med deres fortid, alt andet lige er mere tilfredse mennesker, end de der ikke gør det. Citatet fra Axels bog er en fin illustration af, hvad dette arbejde kan give.

Der er heller ikke tvivl om, at livshistorien er værdifuld for andre. Det er en gave, at have en livshistorie, hvis den kan bruges i samværet med andre. Den kan bruges som udgangspunkt for samtaler og kontakt med andre på samme alder, og andre aldersgrupper kan se livshistorien som en mulighed for forståelse og indsigt. Her er det en stor styrke, at kunne samle erindringsbilleder fra et helt livsløb som Grethe Ebbesen gør det. Det kræver et arbejde, men værdien er en undgåelse af det man ofte hører: Åh, nej skal vi nu til at høre de tre samme historier igen. I den form bliver de gamles livshistorie til en pestilens mellem generationerne.

Selvom man har voksne børn kan der godt være mange følelsesmæssige knuder imellem parterne. Her kan en sammenhængende livshistorie også være med til at skabe forståelse. Axel skriver i sin indledning om Grethe Og hun gav mig troen på, at I (i al fald nogle af jer) når I har læst det, vil forstå, hvorfor oldefar var og er som han er.

LOKALHISTORIE ER SOCIALPOLITIK LOKALHISTORIE ER OMSORG FOR DE ÆLDRE

Det er værd at revidere vores syn på de ældres optagethed af fortiden. Det er vigtigt at forstå det som en positiv virksomhed og ikke som et tegn på begyndende afmagt.

De ældres professionelle hjælpere kan også lære meget. Ældre mennesker skal ikke blot hjælpes med pleje og beskæftigelse. Oplevelsen af at være et "socialt tilfælde" -et offer for omsorg kan være ydmygende for de gamle. Arbejdet med erindringsbilleder viser, at de ældre har noget helt enestående at tilbyde, at de kan hjælpe de efterfølgende generationer. Grethe arbejde viser også en metode, der er specielt velegnet til at give livshistorien værdi på en ikke uoverkommelig måde.

Gribes det rigtigt an bliver samtalerne om fortiden ikke blot en måde at slå tiden ihjel på, men en måde, der specielt kan vise at ens erfaringer og ens liv har haft og stadig har værdi.

De professionelle har her et tilbud som også kan nå de ikke helt raske ældre. Grethe skriver: Ser vi på dem, vi har haft kontakt med og de nuværende, er de alle mellem 82 og 97 undtagen en, der var helt blind. Han var 67. Han var den eneste af dem, der ikke var bundet til hjemmet på grund af problemer med "pose" eller anden kunstig "udføring" + handicaps af forskellig art.

At ville hjælpe - ikke hjælpes

Det tog lidt tid før det gik op for nogle hjemmesygeplejersker i Helsingør, hvad ideen gik ud på, men det lykkedes. Sygeplejerskerne løb ind i vanskeligheder. Grethe skriver: ...men senere kom de skuffede og ulykkelige. Deres patienter, de ældste og mest ensomme, der trængte allermost sagde nej til at modtage fremmede væsner, de ikke kendte. "De trænger endda sådan til kontakt, men de siger "Nej tak! Vi har ikke brug for hjælp. Vi har det godt." Og så græder de af ensomhed."

"Hjælp" - Det ord blev hængende i øret, da de var gået. Næste dag spurgte jeg, om ikke jeg måtte skrive til de pågældende. Jeg forestillede mig, at de i deres iver ikke gik diplomatisk nok frem. Jeg skrev så et personligt brev til hver. Jeg henviste til samarbejdet med byarkivet, fortalte at jeg havde været 35 år borte fra byen. Nu kunne jeg ikke kende flere områder af byen og havde derfor hårdt brug for hjælp. Om ikke DE ville hjælpe MIG. Jeg skulle gerne have overblik over Helsingør i tiden før første Verdenskrig, hvordan byen så ud dengang osv. Gennem sygeplejerskerne fik jeg nu at vide, at jeg ville være hjertelig velkommen, når som helst.

Det må være muligt for de professionelle at hjælpe mange ældre igang med deres erindringsbilleder eller knytte kontakter mellem ældre og yngre der kan hjælpe hinanden.

Her er et kønnere billede af mig end det, der er med for modens skyld i sidste afsnit. Dette er også fra 1917. Egentlig kunne det også være anbragt i modeafsnittet for at vise, at den klassiske hvide bluse, også dengang var mode til spadserer dragten, når man ville pynte sig lidt. Her er jeg altså 21 år.

D E N S P A N S K E S Y G E 1 9 1 9

I 1918 udbrød en meget voldsom influenza, som mange siden har kaldt den spanske syge, da den på mange måder adskilte sig fra den almindelig kendte influenza. Mange unge mennesker døde. Jeg tror næsten alle havde et familiemedlem eller en bekendt, der var bukket under. Så slem var den. Og mange blev svækkede og led af eftersygdomme og eftervirkninger, der så senere fremskyndede deres død. Sådan gik det min far.

I november 1919 døde han i sit hjem. Det var svært. Jeg passede ham lige til det sidste, dog kom der de sidste dage en diakonisse-søster om morgenen og vaskede Far for mig. Ellers havde jeg ingen hjælp eller hjælpemidler til rådighed, og i forvejen var min dag fuldt optaget af arbejdet med Mor og huset.

Havde jeg blot haft en mulighed for at skaffe støtte til Far om natten, når han ikke kunne få vejret. Nat efter nat måtte jeg selv sætte mig bag hans ryg med min ryg imod hans for at holde ham oprejst, så han kunne trække vejret. Og Mor skulle stadig hjælpes. Jeg er så lykkelig for, at kræfterne slog til, så jeg klarede at gøre så meget som muligt for mine forældre efter den lykkelige barndom, de havde givet mig.

E F T E R F A R S D Ø D

Nu blev Mor og jeg alene, og i mange retninger blev det en stor forandring. Bl.a. fandt husejeren på, at vi ikke behøvede så stor en lejlighed, når vi var ene og tog dagligstuen fra os til 3 støjende børn. Sådan følte de i hvert fald med kun

FOLKEMINDESAMLERNE KAN LÆRE NOGET

Interessen for lokalhistorie er stærkt stigende. Der er ikke mange steder på det danske landkort, hvor der ikke findes et lokalhistorisk arkiv. Interessen for slægtsforskning er enorm.

Axel Hansen citerer selv folkemindesamleren Eske Mathiesen. Et folks historie skal ikke blot være en beretning om regenter, regeringer og den velbjegete top i samfundet, men sandelig også om den jævne befolknings tilværelse. Det er LIVSLINIEN, det drejer sig om. Folk, der ikke kender deres historie kan man trække rundt ved næsen. Axel siger selv: Det er os gamle omkring de 80, der endnu kan huske årene før og under 1. Verdenskrig. Det er os, der kan fortælle det, der bør ligge i arkiverne fra den periode som forskningsmateriale for efterslægten. ...men vi bliver færre dag for dag, så det haster. Folkemindesamlerens arbejde haster altid. Mange opfatter vores historie som en selvfølge. Det er først, når vi mister den, der kunne fortælle om vores egen historie, at det går op for os, at det ikke er så selvfølgeligt endda.

Respekten for et liv

Der er heldigvis andre end Grethe og Axel, der indsamler vores historie. Rundt omkring i de lokalhistoriske arkiver er der mange, der besøger de ældre og får deres bidrag til historien.

Noget af det specielle ved Grethe og Axels måde at arbejde på, er at de arbejder på "fortællerens premisser". Det er ikke altid behageligt, at udlevere dele af sin livshistorie til altfor ivrige folkemindesamlere. De skal tit have mest mulig information på kortest mulig tid. Ofte hender det, at de efter nogle timers samvær siger farvel og tak for hjælpen - og så er kontakten forbi. De ser aldrig resultatet af deres arbejde. Grethe og Axels arbejdsform viser en helt anden respekt for de ældres liv. Det er faste, hyppige besøg over mange måneder. Alt hvad der skrives får den ældre til gennemsyn og korrektur. Det medfører et reelt og ligeværdigt samarbejde. De ældre kan reelt opleve sig som bidragydere samtidig med, at de får orden og sammenhæng i deres eget liv.

Endelig får de også produktet: En færdigskrevet, illustreret samling af erindringsbilleder. Det er en passende kvittering for at have stillet sit liv til rådighed for eftertiden. Det er noget dyrebart. Noget helt andet er, at det først og fremmest er i denne arbejdsform, at den mest troværdige og værdifulde historie skabes.

BRYD GRÆNSERNE NED!

Lokalhistorikerne kan lære noget, de professionelle hjælpere kan lære noget. Tænk, hvis de for alvor begyndte at samarbejde!

Socialpolitikere taler meget om det nødvendige i at arbejde på tværs af de etablerede grænser. Her er virkelig et eksempel. En klog englænder med mange års erfaring med hjælpearbejde udtalte engang om samfundets svage grupper: Hvis de ikke bliver en del af løsningen bliver de en del af problemet. Her er et eksempel på hvordan tilsyneladende resourcesvage mennesker kan bidrage til løsningen af fælles problemer.

Vi har talt med Poul Hviid, der er konsulent i socialstyrelsen. Han har mødt Grethe Ebbesen og mener også at vi her har et eksempel på, hvad man i Eldrekommissionen mente med, at man i den fremtidige ældrepolitik burde udnytte de ældres resourcer.

Som et andet eksempel nævner Poul Hviid "Dansk Amatørteaterscene", der har fået støtte til forsøg med at inddrage de ældre f.eks. i forbindelse med såkaldte "Egnsspil". Dansk Amatørteaterscene er en stor organisation med 500 lokalforeninger over hele landet. Noget tyder på, at der skal en større organisation til at løfte f.eks. forsøgsmidler ud af det offentlige. Det er ikke nok med, at Grethe og Aksel laver et godt arbejde i Helsingør, hvis ikke de har tilstrækkeligt stærke organisationer i ryggen. Hvor findes de?

ER LOVÆNDRINGER NØDVENDIGE?

Senere i bladet gør Grethe rede for, hvordan en gruppe kunne arbejde med deres metode. Selv har hun følgende opfattelse af, hvad der måske skal til for at komme videre: En samfundsopgave som denne og f.eks. arbejde for naturbevarelse o.l. der vil blive til gavn for eftertiden, burde kunne fritage langtidsledige for at skulle stå til rådighed for arbejdsmarkedet til enhver tid. Man burde kunne få dispensation når man kommer med bekræftet tidsplan stemplet og underskrevet af Lokalhistorisk Arkiv, Naturskole o.l.

Hvis en del normalt ulønnede samfundsopgaver på denne måde vurderes som reelt arbejde, vil vi måske efterhånden komme nærmere til den nyvurdering vi trænger så hårdt til. Grethe nævner som eksempel en far, hvis kone har fast arbejde. Fandt han ud af at kombinere sit samfunds-fritidsarbejde med pasning af børnene behøvede han ikke længere sende dem på institution, fordi han skal være "til rådighed", selvom ingen har brug for ham. Børnene ville have bedre af, at han beholdt dem hjemme og fik mere kontakt ham.

Netop dette forhold hører Grethe Ebbesen tit nævnt af unge forældre, som eksempel på helt meningsløs lovgivning.

KOM I GANG NU!

Grethe Ebbesen giver her sine praktiske erfaringer fra sig:

Arbejdet har i de sidste år foregået i tæt samarbejde med lokalhistorisk arkiv. På denne måde får levnedsbeskrivelserne værdi for den bredeste kreds.

Grethe Ebbesen og Axel Hansen har gennem mange år eksperimenteret med at få andre til at gå i gang. Det de to kan sammen er enestående, og de har prøvet at finde en metode, der også vil kunne anvendes af andre.

En arbejdsgruppes sammensætning:

(På grundlag af erfaringer har vi erkendt, at skal det færdige produkt kunne afleveres til lokal-historisk arkiv, så det er klar til brug, f.eks. til i brudsstykker som lokal-hist. beskrivelse at kunne indgå i Museets årbøger og lign., må der i arbejdsgruppen findes en, der er i stand til at rette det fortalte uden at ændre vedkommendes personlige formuleringer. Derfor er arbejdsperioden min. 3 mdr. med et ugentlig besøg; max. 1 år pr. hæfte på 50-100 sider A-4 med illustrationer; fotos og kopier af udmærkelser og lign. evt. avisomtale.)

Derfor:

- A. Gruppens redaktør (ansvarshavende) en arbejdsledig lærer, bibliotekar eller journalist. (Bør nok gennemgå et kort orienteringskursus).
- B. En pensionist, der under samtalerne og ved bearbejdelsen hjælper ved at kunne huske rent praktiske historiske forhold fra de pågældende tidspunkter.
- C. En sekretær til maskinskrivning, først ordret efter båndet, derefter, når "strimlerne" er samlet i bundter eller klæbet op i kronolisk rækkefølge, 1. renskrivning til gennemlæsning og rettelse af fortælleren. Til slut den endelige renskrivning, hvor der afsættes plads til fotos etc. i følge opgivet lay-out fra redaktør og tekniker.
- D. En tekniker til at arbejde med fotos, kopiering m.m. Der skal laves fotos med raster, størrelsen skal tilpasses ved kopiering af avisclip og lign. og lay-out skitseres.

(Både C og D er godt øvelsesstof for unge. Orientering må feks. kunne gives på EIFU-kursus i forbindelse med Omsorgsstoffet, og interesserede kunne melde sig til en udvidelse af dette kursus i samarbejde med lokalhistorisk arkiv.

Arbejdsgangen, som vi ser den efter 3 år:

1. Hjemmesygeplejersken eller hjemmehjælperen kontakter lokalhistorisk arkiv eller ovennævnte gruppe, hvis den er en realitet, og opgiver navn og adresse på den eller dem, de mener gerne vil fortælle om sine oplevelser, og hvor imellem der er et og andet af interesse for andre og for familien, når vedkommende er borte.

2. Gruppens leder A, ringer eller skriver til vedkommende om de (A+B) må aflægge et visit, da man har brug for visse oplysninger, som man har forstået vedkommende måske kan give.

3. Under besøget, som skal være helt afslappet og uforpligtende til begge sider, føler man hinanden på tænderne. Er her stof til mere end et lille interview? Er der en familie, der vil være interesseret i et samlet levnedsløb? Er der mulighed for at få den absolut nødvendige tillid og fortrolighed frem, så det er muligt at skrive en hel livshistorie. (Et interview overlades evt. til arkivets medarbejdere.

Mærket "fortroligt" vil det ligge i særligt arkiv i 50 år fra afleveringen i følge lokal hist. foreningsgældene regler, men alligevel være bevaret for eftertiden.

4. Er der aftalt et nyt besøg, kommer begge igen og medbringer ihvertfald ved denne lejlighed en kassettebåndoptager. Normalt er den i baghånden allerede 1. gang, men det kan være uheldigt for tidligt at komme frem med den, da den forskrækker mange ældre. Derfor går andet besøg som regel med at forklare dens funktion, lege med den, optage og slette osv. Det må understreges, at alle indtalte samtaler kun kommer i gruppens hænder og vil blive betragtet som absolut fortroligt stof. alle bånd slettes igen efter brugen.

Nu kommer så valget af arbejdsformen. Vi har brugt flere metoder i hvert fald fire, der adskiller sig fra hinanden på grund af de individuelle forskelle.

Arbejdsmetoder.

a.

Nogen ser dårligt, andre kan ikke skrive, -måske på grund af svage hænder-, atter andre er svære at råbe op. I sidste tilfælde gælder det om at finde stikord, de kan høre, så vi kan lede deres tanker ind på det ønskede spor. Alt imens går båndoptageren, så der bliver noget at renskrive til gennemlæsning.

Redaktøren og pensionisten (A+B) optager efter gennemlæsningen fortællerens kommentarer på bånd. (En 96-årig var næsten blind og delvis døv, men der blev endda to bind ud af det. Men her var det et ønske fra vedkommende selv, der fik hans hjemmesygeplejerske til at henvende sig til os.) Denne fremgangsmåde benyttes, når fortælleren tillader det, i de fleste tilfælde, hvor det er en lyst for vedkommende at fortælle om gamle dage. Erindringsbillederne dukker op spredt i den almindelige samtale under besøget og absolut ikke i kronologisk rækkefølge.

Enten går båndoptageren hele tiden, eller den startes, så snart noget af interesse dukker op. Har man blot bånd nok at arbejde med, giver det mest ro og er sikrest at optage hele samtalen. Båndene kan jo benyttes igen og igen.

b.

Båndoptageren kan også benyttes af fortælleren selv. Måske har et barnebarn eller en anden i familien en billig kassetebåndoptager, som vedkommende kan låne. Om natten, under en stille kop kaffe eller et andet tidspunkt dukker et minde op. Har man båndoptageren parat som "huskemekanik", kan der hurtigt lukkes op, fortælles og slukkes igen. Senere kan man i hånden eller på en lånt skrivemaskine med en finger skrive af efter båndoptageren og måske rette lidt på det.

På den måde bliver det helt vedkommendes personlige nedskrivning, også selv om hver situation eller oplevelse skrives på sin egen seddel. Axel Hansen afleverede 118 sedler, som vi i fællesskab fordelte til de aftalte livsafsnit og i fællesskab fik til at hænge sammen. Den forbindende tekst skal også formuleres af fortælleren selv eller i hvert fald godkendes som naturlig for ham/hende.

c.

Der er ældre, der bliver stive og nervøse, når båndoptageren kommer frem. I de tilfælde skriver de små "breve" til os,

eller vi noterer ned under samtalen. Forsøger de at skrive i kronologisk orden, bliver det tit stift. Vi forsøger så, at gøre det lettere læseligt ved små ændringer: flere punktum og lign. uden at skade den personlige form. Vi skriver nu en samlet kladde til gennemlæsning, eller hvis det er en svagtseende, laver vi en indtaling til aflytning. Der er nemlig ældre, der gerne lytter til en båndoptager, men pure nægter at lukke munden op, hvis der optages. I de tilfælde tror de heller ikke på, at den "fremmede" stemme, som de nu hører udefra er deres egen. Alle andre stemmer lyder jo "rigtigt". Hvilken metode vi end bruger, er det i almindelighed en stor overraskelse for de enkelte, at vore mange hyggelige samtaler bliver til en leynedsbeskrivelse på 50-80 A-4 sider. Men det er generelt, at de gang på gang forsikrer os om, at det kunne ingen i familien have hjulpet dem med. Og ingen har været gladdere for resultatet end familiemedlemmerne.

Gnidninger og forventninger generationerne imellem vil nok tit hindre et samarbejde om dette. De vil se de enkelte oplevelser med hver sit par øjne præget af deres alder. Men når først det står samlet i en helhed, ser de det uvilkårligt ud fra fortællerens syn.

d.

Denne arbejdsmetode giver ikke stof til arkivet, og her er båndoptageren bandlyst. Jeg nævner denne gruppe, fordi det er svært at forlade en isoleret ensom uden løfte om at komme igen, når man opdager, hvad en lille snak om løst og fast kan betyde. Kontakten kan klares dels pr. tlf., dels ved et kort besøg hver 2. uge eller en gang om måneden. Her prøver vi at hjælpe som nævnt i "Mig og min omverden". Sætte små selvkøbende sedler med navne i fotoalbummet, lave lister over billederne på væggene, hvem der har malet dem, eller hvor de stammer fra. Det samme over arvede broderier, sølvstøj og lign. Lister af den art vil familien være taknemmelig for senere. Hvormange når at få besked i tide, og hvad er de arvede ting så værd?

Har en blind på grund af synet mistet kontakten med familie og venner, kan vi hjælpe med at få kontakten genoptaget. Lade dem diktere et brev, hvor vi forklarer situationen, opgive tlf.nr. og gode træffetider, genopfriske et par glade minder måske.

Det har været god hjælp flere steder. Det viser sig mange kan rime. Vi har afsendt rimbreve på 4 A-4 sider og på den måde fået gamle kontakter genetablerede ved at rime om gamle minder.

Blinde, der har evnen til at rime, arbejder af den grund med stoffet og husker det derfor bedre, til vi kommer, og de skal diktere det for os. PLUDSELIG dukker så et interessant minde op, som godt må fortælles og videregives til lokalhist. arkiv som et interview.

Respekterer man den "usynlige grænse", rykker den længere tilbage, efterhånden som tilliden og fortroligheden giver dem mod. Men alt, hvad der videregives, skal godkendes, og godkendelsen underskrives af fortælleren, ellers kan arkivet ikke benytte det.

5. (Arbejdsgangen fra s. 19 fortsat)

Maskinskrivningen er aktuel, når samtalerne på båndet skal nedskrives. Første gang ordret, som det er fortalt under C s. 18 under "gruppens sammensætning". Dog kun de replikker der omhandler fortællerens liv. På disse ark streger redaktøren ligegyldige bemærkninger ud. I den brede margin tv. noteres nu nummeret på det livsafsnit, hvor replikskiftet hører hjemme. 2-12 linier eller flere sættes i klamme og får et romertal I- II-III-IV for at angive, i hvilket livsafsnit disse linier hører til. Der kan være forskellige afsnit ud over de alm. barndom, ungdom osv. f. eks. skiftende erhverv, fritidsinteresser, flytninger og krigsperioden.

6.

"Teknikeren" (D) klipper derefter de skrevne ark i strimler og bundter dem til de forskellige afsnit og vedlægger fotos og andre illustrationer, der er dukket op undervejs. Klæber sammen med A+B (evt. hele gruppen), inden for de enkelte afsnit strimlerne op i en slags kronologisk rækkefølge.

7.

Sammen med fortælleren formulerer nu redaktøren og pensionisten den tekst, der skal forbinde såvel strimlerne som afsnittene, eller fortælleren godkender den af redaktøren formulerede tekst. Allerede nu er gruppen fortrolig med fortællerens normale formulering, og pensionisten kender ord og vendinger fra gammel tid, der endelig bør forblive, som de står.

8.

Er fortælleren svagtseende, læses det foreslåede nu højt for den ældre. Er vedkommende delvis blind og fortrolig med en båndoptager, kan teksten indlæses på bånd, så vedkommende i ro og fred kan lytte og overveje det fortalte. Kan de derimod se at

læse, renskrives det med en bred margin tv., så rettelser kan noteres her. Disse ark får fortælleren til gennemlæsning nogle dage eller uger efter aftale.

9.

Som allerede nævnt er langs af sted forskellige fotos og udklip fra aviser dukket op. Nu skal det overvejes, om der findes mere, og om der er brug for mere. Måske efterlyser gruppen forskelligt, som derefter dukker op i gemmerne, men som oftest er fortælleren så ivrig, at hjemmehjælperen har haft travlt med i skuffer og skabe at finde, hvad fortælleren ønsker at få med. Er familiealbummet ikke forlængst gået igennem er det høje tid nu, hvor gruppens D-medlem for alvor skal i sving. Sammen med hele gruppen laver han og redaktøren nu lay-out.

10.

Nu kommer så den endelige renskrivning, hvor der afsættes plads til de forskellige udklip og fotos. Er der lagt en god raster på billedet, vil det endelige manuskript kunne kopieres i det nødvendige antal eksemplarer på en af de gode fotokopierings-maskiner.

11.

Da meget vil blive brugt i undervisningen har amtscentralerne en aftale med lokalhist. forening om at støtte fremstillingen af den slags materialer, så der for en rimelig betaling her kan lægges raster på fotos. Det vil sige en kopi med raster, så vedkommende får sit billede uskadt retur. Det vil være meningsløst ikke at ofre dette, da det ellers bliver dårligere gengivelser. Hos os har alle fortællere betalt for kopiering af deres eget og familiens eksemplarer og Museet for deres. Originalen til den enkelte beskrivelse opbevares enten af lokalhist. arkiv eller af gruppens redaktør, så evt. kopier vil kunne laves senere. Betaling for raster har vi indregnet i kopieringsprisen, men ikke udgifter til papir, bånd og maskinen undervejs.

12.

Til slut slettes alle bånd. Det indtalte er betroet stof, der ikke må videregives og evt. komme i "forkerte" hænder, hvor brudstykker måske vil blive anvendt til helt andre formål.

DEN USYNLIGE GRÆNSE

S.22 omtaler Grethe "den usynlige grænse".

Den omtales også i citatet th. fra et interview af "lasse" i HELSINGØR DAGBLAD 2 juni 1984. Museumsinspektør Kenno Pedersen tog initiativet til artiklen.

Jeg vil desuden gengive et afsnit fra en artikel i et af F.U.A.M.'s medlemsblade, hvor jeg havde bedt Grethe beskrive, hvad hun mener med sit udtryk.

Fra F.U.A.M.'s medlemsblad:

GRÆNSEN? Den er der- men HVOR?

Der findes en usynlig grænse, der ikke kan beskrives, men overskrider man den, kan man i høj grad mærke det.

Det er grænsen mellem en ubændig trang til gerne at ville hjælpe, hvor man selv mener, der er behov for hjælp, og faren for at komme til "at blande sig", som det hedder idag. En utidig generende indblanding i forhold, som andre mennesker (uanset alder) foretrækker at klare selv ud fra deres personlige livssyn.

Er grænsen overskredet, får man ingen tak for hjælpen, - tværtimod, - fordi man hjalp ud fra sit syn på sagen, og man chokkeres over de helt negative reaktioner.

Alligevel sidder der utrolig mange ensomme rundt om i deres stille stuer, syge eller svækkede af alderdom, og håber på og drømmer om, at en eller anden vil komme og "blande sig". Dvs. puste nyt liv i det, der er ved at gå i stå.

Men vil man hjælpe, må man først og fremmest kunne lytte.

Det "nye liv" må og skal være en naturlig fortsættelse af det tidligere. Derfor må en fremmed lytte sig frem til, hvad der netop her kan være brug for. En ensom sjæl får hurtigt munden på gлед, når der endelig dukker et venligt menneske op, der gider lytte til, hvad de har at fortælle. Hvor gerne sygeplejersken og hjemmehjælperen end vil, har de ikke tid. Men er kontakten først i orden med den fremmede, så glade smil vidner om et trygt og varmt venskab, lytter den ensomme gerne til noget udefra og opdager måske her noget, der er i samklang med egne tidligere interesser.

Men husk: For den ensomme er det vigtigt, at et nyt besøg straks aftales, og at aftalen holdes. Om der går 2 eller 3 uger imellem, er ikke det væsentlige, blot det er sikkert, at der er noget at se hen til. (citat slut)

s. 2 omtaler jeg Grethe Ebbesen og Axel Hansen som en F.U.A.M.-GRUPPE.-Hvad vil det sige? Svaret på det spørgsmål og andre fås ved henvendelse til Foreningen til udvikling af alderdommens muligheder

— For mig er det hele båret af, at jeg har en bestials trang til at hjælpe, siger Grethe, tidligere blandt andet dansklærer i folkeskolen og skolebibliotekar. — Derfor er det ren og skær egoisme, når jeg kaster mig ud i dette her. Men det er spændende.

Usynlig grænse

— Når man skal interviewe folk om deres liv, kommer man meget let til at overskride »den usynlige grænse«. Men denne grænse er faktisk elektrisk, og derfor mærker man den, når man føler sig frem, siger hun. Det hele er i høj grad et spørgsmål om finger-spidsfølelse.